

СЕКЦІЯ 3. ПЕДАГОГІЧНІ ТА ПСИХОЛОГІЧНІ АСПЕКТИ ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ У ВНЗ

Взаємозв'язок інтелекту і креативності іноземних студентів технічних університетів

Дімітрова-Бурлаєнко С.Д.

ст. викл. кафедри вищої математики Національного технічного університету «ХПІ» м. Харків, Україна

Зростання складності і різноманітності процесів, що виникають в сучасному світі, обумовлює необхідність розвитку, навчання і виховання людей, що володіють креативністю, здатністю до нестандартного вирішення проблеми.

У психологічному словнику термін «інтелект» трактується як «загальна здатність до пізнання і вирішення проблем, що визначає успішність будь-якої діяльності» [5, с. 263]. Диференціація учнів за показниками інтелектуального розвитку варіюється від розумової відсталості до геніальності, високою обдарованості. Що стосується рівня розвитку креативності, то на сьогоденному етапі розвитку психолого-педагогічної науки це питання залишається дискусійним, оскільки погляди дослідників сильно різняться з приводу природи цієї здатності, а також її взаємозв'язку з інтелектом.

Важливе місце у розробці проблеми взаємозв'язку креативності й інтелекту займають наукові праці Дж. Гілфорда, який в якості характеристик креативності виділив кілька гіпотетичних інтелектуальних здібностей. Це швидкість і гнучкість мислення (здатність продукувати безліч ідей за одиницю часу і швидко переключатися з одної ідеї на іншу); оригінальність мислення (здатність генерувати ідеї, що відрізняються від загальноприйнятих); іррелевантність (логічна незалежність реакцій людини від стимулів середовища); допитливість та ін. Дж. Гілфорд об'єднує всі вищевказані характеристики в одне поняття – дивергентне мислення. Воно розглядається, на противагу конвергентному (логічному, односпрямованому), як творче, що

йде одночасно в різних напрямках і відступає від логіки [7]. Ці дослідження стали підґрунтям розробок тестів для вивчення креативності, в яких більшість завдань орієнтована на виявлення дивергентних здібностей: вони не припускають певне число відповідей; оцінюється не правильність рішення, а відповідність завданням; враховується кількість ідей, що виникають в одиницю часу; заохочується пошук нетривіальних і нестандартних рішень. Однак деякі дослідники (А. Петровській, С. Степанов, Н. Шумакова, Е. Щелбанова, Н. Щербо, М. Ярошевській) не схильні ототожнювати креативність з творчим (дивергентним) мисленням. М. Ярошевській, А. Петровській розуміють під креативністю певний рівень здатності до творчості, що становить відносно стійку характеристику особистості. Більш того, з визначення випливає, що ці вчені поділяють поняття «здатність у творчості» і «творчі здібності», тому що, на думку С. Степанова, вони хоч і дуже близькі, але не ідентичні [1; 3; 4].

Погляди вчених на структуру креативності так само неоднозначні. У тестах, розроблених Е. Торренсом, результатом виконання завдань є оцінка креативності в показниках гнучкості, швидкості, оригінальності та розробленості ідей [8]. Схожі параметри креативності виділяє в своїх працях Г. Коджаспірова, а саме: швидкість, гнучкість, чіткість, оригінальність, чутливість до проблем, конструктивність при їх вирішенні та ін. [2]. Згідно В. Козленко, в мисленні креативних особистостей в основному переважають такі складові креативності як гнучкість, швидкість і оригінальність [3].

Таким чином, серед дослідників немає єдиної точки зору на структуру, сутність і зміст поняття «креативність». Однак можна назвати кілька схожих компонентів, що виділяються авторами, це швидкість, гнучкість думки і оригінальність ідей.

У психолого-педагогічній літературі присутнє певне протиріччя щодо встановлення взаємозв'язку інтелекту і креативності особистості. Існує як мінімум два походу в розгляді цієї проблеми. З точки зору першого, креативність є самостійним чинником, незалежним від інтелекту (Дж. Гилфорд,

Е. Торренс, Я. Пономарев та ін.). Прихильники цього підходу говорять про те, що взаємозв'язок між креативністю та інтелектом дуже незначний [1]. Е. Торренс намагався створити модель співвідношення креативності та інтелекту. Згідно з його теорією, інтелектуальні та творчі здібності утворюють єдиний фактор, якщо коефіцієнт інтелекту (IQ) нижче 115-120, тобто немає творчих особистостей з невисоким інтелектом. Проте подальші його дослідження привели до суперечливих результатів [8].

Прибічники другого підходу вважають, що високий рівень розвитку інтелекту передбачає високий рівень креативності та навпаки. Цю точку зору поділяють багато фахівців в області інтелектуальних здібностей (Д. Векслер, Г. Айзенк, Р. Стернберг і ін.) [1]. Згідно Л. Медісону, високий рівень інтелекту не гарантує видатних досягнень у творчості, тобто можна бути інтелектуалом, але не володіти креативністю [1].

З метою усунення раніше описаних протиріч у вивченні кореляційних зв'язків креативності та інтелекту нами було проведено експериментальне дослідження, в якому взяли участь іноземні студенти НТУ «ХП». Для діагностики було обрано такі методики: «Універсальний інтелектуальний тест «УІТ СПЧ-М» (Н. Батурін, Н. Курганській), «Мінесотський тест творчого мислення (МТТМ)» (Н. Маркіна, Л. Матвеева).

У 2016 році за допомогою цих психодіагностичних методик ми виявили коефіцієнт інтелекту і рівень розвитку креативності студентів 1 курсу машинобудівельного факультету (30 осіб). При цьому було виявлено, що середнім інтелектом характеризуються 26,7% студентів, інтелектом вище середнього – 53,3% і високим – 20% студентів. Використовуючи метод математичної статистики «Коефіцієнт рангової кореляції Спірмена», вдалося виявити прямий статистично значущий взаємозв'язок інтелекту і креативності (на рівні 0,05%, при $p=0,32$). Також був виявлений взаємозв'язок між інтелектом і окремими структурами креативності – швидкістю (на рівні 0,05%, при $p=0,32$) і гнучкістю (на рівні 0,01%, при $p=0,46$).

Однак у 2017 році при збільшенні числа випробовуваних до 114 осіб, включаючи дослідження студентів 2-3 курсів, були отримані дещо інші результати. Такий параметр креативності як швидкість в цьому випадку зворотно пропорційно корелював з інтелектом, хоча і незначно ($p=0,03$).

У цьому дослідженні було цікавим перевірити раніше висунуту теорію Е. Торренса, згідно з якою інтелект і креативність утворюють єдиний фактор, якщо коефіцієнт інтелекту нижче 115-120 (IQ). Для виконання цього завдання ми зіставили значення IQ, що знаходяться в межах 90-114, і відповідні їм значення креативності у 30 обраних випробовуваних. При цьому виявили наявність прямого, але слабкого і статистично значущого ($p=0,24$) взаємозв'язку між інтелектом і креативністю.

Таким чином, це дослідження підтверджує наявність індивідуальних відмінностей у прояву креативності, а також дозволяє зробити висновок про те, що взаємозв'язок між інтелектом і креативністю дуже незначний:

- 1) існують високоінтелектуальні особистості з низькою креативністю;
- 2) креативні особистості можуть бути не тільки з високим, а й середнім, невидатним інтелектом.

Підводячи підсумок проведеного дослідження, зазначимо, що під креативністю слід розуміти відносно незалежну здатність до творчості, яка передбачає породження незвичайних ідей, що лежать в різних областях знань, відхилення від традиційних схем мислення, а також швидке вирішення проблемних ситуацій.

Список використаних джерел:

1. Дружинин В.Н. Психология: учебник для гуманитарных вузов. – СПб.: Питер, 2009. – 656 с.
2. Коджаспирова Г.М. Педагогика в схемах, таблицах и опорных конспектах. – М.: Айрис-Пресс, 2008. – 256 с.
3. Козленко В.Н. Проблемы креативности личности: Психология творчества: общая, дифференциальная, прикладная. – М.: Наука, 1990. – С. 131-148.
4. Краткий психологический словарь / под общ. ред. А.В. Петровского, М.Г. Ярошевского. – Ростов н/Д.: Феникс, 1999. – 173 с.
5. Мещеряков Б.Г., Зинченко В.П. Полный энциклопедический справочник по психологии. – СПб.: Прайм-ЕВРОЗНАК, 2007. – С. 321-322.

6. Шумакова Н.Б. Исследование творческой одаренности с использованием тестов Е.Торренса у младших школьников / Н.Б. Шумакова, Е.Н. Щербанова, Н.П. Щербо // Вопросы психологии. – 1991. – № 1. – С. 27-32.
7. Guilford J.P. The Nature of Human Intelligence. – N.Y., 1967.
8. Torrance E. P. Torrance Tests of Creative as Thinking / Ellis Paul Torrance Scholastic Testing Service, Inc. –1974.

Физическое и нравственное воспитание гармонично развитого поколения в условиях глобализации

Берданова П.У.

*к.п.н., преподаватель кафедры «Общей педагогики и психологии» НГПИ имени Ажсинияза
г.Нукус, Республика Узбекистан*

Крупномасштабные реформы, осуществляемые в нашей стране за годы независимости, требуют консолидации национальной государственности и суверенитета, а также растущей конкуренции в условиях глобализации, разработки и внедрения совершенно нового подхода и принципов для развития нашей страны более стабильными и быстрыми темпами. Принимая это во внимание, была принята Стратегия действий в пяти приоритетных направлениях развития Республики Узбекистан на 2017-2021 годы.

Именно в четвертом направлении стратегии действий – уделяется внимание содействия развитию социального сектора, содействия образованию, культуре, науке, литературе, искусству и спорту, а также совершенствование молодежной политики.

На современном этапе развития нашей страны особое внимание уделяется обучению гармонично развитого поколения, основанному на положительном опыте и достижениях мировой образовательной системы.

В частности, при описании термина «гармонично развитое поколение» внимание будет уделяться таким важным аспектам, как здоровое поколение, творческий и интеллектуальный потенциал всесторонне развитого личности, юридическая грамотность и здоровое материнство - здоровый ребенок.

Объявление 2010 года Годом «Гармонично развитого поколения» Первым Президентом Исламом Каримовым показывает, что воспитывая